

GOSPODARSTVO V PRVI POLOVICI LETA

Ce vzamemo v celoti, je bil razvoj gospodarstva v prvih šestih mesecih letošnjega leta zadovoljiv. Osnovne naloge, ki jih je določil družbeni plan zaradi povišanja življenjskega standarda in porasta produktivnosti, smo v preteklem razdobju uspešno izpolnjevali. Gospodarska aktivnost, ki se kaže v povečanju proizvodnje, razširitvi zunanjetrgovinske zamejave kakor tudi v povečanju investicij ter potrošnje, se je znatno povečala.

V primerjavi z lanskim prvim polletjem je industrijska proizvodnja v istem časovnem razdobju letos narasla za 19 odstotkov, predvsem zaradi boljše preskrbe industrije z reprodukcijskim materialom in energijo, posebno električno (glej 5. stran). Bistveni činitelj tega povečanja industrijske proizvodnje so vsekakor ugodnejši pogoji za proizvodnjo in prodajo. Vzoredno s povečanjem proizvodnje se je povečala tudi zaposlenost, katere raven je bila za 7 odstotkov višja kakor v istem razdobju lani, kar kaže na težnjo po povečanju produktivnosti (glej prilogo na 2. strani).

Po oceni pričakujemo, da bo kmetijska proizvodnja znatno nad lansko.

Ugodna struktura industrijske proizvodnje

Razen povečanega obsega industrijske proizvodnje so prišle do veljave, ugodne težnje tudi glede njene strukture: pomembno povečanje proizvodnje je bilo ustvarjeno pri reprodukcijskem materialu, a tudi proizvodnja potrošnega blaga je naraščala hitreje, kakor je bilo določeno v planu. Letošnji družbeni plan je pri proizvodnji reprodukcijskega materiala določil 14 odstotno povečanje v primerjavi z lanskim letom, a v prvih šestih mesecih znaša to povečanje 18 odstotkov. Pri delovnih sredstvih je bilo določeno 15 odstotno povečanje, a v prvi polovici leta je bilo doseženo 16 odstotno povečanje, medtem ko je bil porast pri potrošnem blagu planiran na 11 odstotkov, a v prvem polletju je bil realiziran s 23 odstotki.

Vzoredno s porastom proizvodnje je prišlo tudi do povečanja surovinskih zalog in zalog pogonskega materiala, to pa pomeni, da je bila tudi preskrba bolj enakomerna in boljša kakor prejšnja leta. Konec maja so bile zaloge osnovnih surovin za potrebe industrije za 12 odstotkov večje kakor v decembru, a za 25 odstotkov večje kakor v maju lani. V gibanju zalog končnih izdelkov je prišlo občasno do manjših premikov. V maju in juniju so te zaloge začele naraščati in so bile v juniju za 5,4 odstotka večje kakor v istem mesecu lanskega leta. Ta pojav je vsekakor pozitiven, ker povečana proizvodnja in promet zahtevata porast zalog. To toliko prej, ker je dinamika potrošnje navadno v drugem delu leta večja, razen tega pa računamo, da bo stopnja industrijske proizvodnje ublažena.

Povečana graditev objektov družbenega standarda

Po podatkih Narodne banke je vrednost gradbene proizvodnje v tekočih cenah v prvih petih mesecih letošnjega leta v primerjavi z enakim razdobjem lanskega leta porasla za približno 40 odstotkov. V enakem razdobju je obseg opravljenih učinkovitih delovnih ur v gradbeništvu večji za približno 51 odstotkov. Ta razlika med vrednostjo gradbenih del in obsegom učinkovitih delovnih ur je predvsem rezultat sprememb v cenah in strukturi gradbenih del, do katerih je prišlo v vmesnem času. Pri oceni gradbene dejavnosti, ki je, kakor vidimo, znatno večja kakor v prvem polletju lani, je treba upoštevati, da je bila ta dejavnost v začetku l. 1956 zelo nizka. Na povečano gradbeno dejavnost je po drugi strani učinkovalo tudi to, da je bil družbeni plan sprejet prej kakor lani, kakor tudi to, da je bil povečan obseg investicijskih sredstev, struktura investicij se je spremenila v korist stanovanjske in komunalne graditve, vremenske razmere so bile ugodnejše, a preskrba z gradbenim materialom bolj enakomerna.

Kakor smo rekli, je prišlo v prvem polletju do spremembe tudi v strukturi gradbenih del v skladu s postavkami letošnjega zveznega družbenega plana. Te spremembe se kažejo v povečani graditvi objektov družbenega standarda. Medtem ko je bilo v l. 1955 porabljenih za stanovanjsko graditev 37 odstotkov skupnih sredstev, a lani 34 odstotkov, se je letos odstotek investicij v objekte družbenega standarda povečal na 41 odstotkov skupnih investicij.

V skladu s porastom industrijske proizvodnje in obsega gradbene dejavnosti smo zaznamovali porast tudi pri številu zaposlenih, toda ta porast je bil nižji kakor porast skupne gospodarske dejavnosti. S povečanjem zaposlenosti v prvem polletju ni bil v celoti absorbiran novi dotok delavcev izven delovnega razmerja. Število teh delavcev je v primerjavi z istim razdobjem lani poraslo.

Povečanje izmenjave z inozemstvom

Vzoredno s proizvodnjo se je povečal tudi promet na notranjem tržišču, prav tako pa tudi zamenjava z inozemstvom. O zunanji trgovini v prvem polletju smo pisali v prejšnji številki našega lista. Kakor smo ob tej priložnosti povedali, je bil izvoz v tem razdobju za 8,5 milijarde večji kakor v prvih šestih mesecih lanskega leta (v tem znesku niso vračunana plačila za ladje, ki jih gradimo, kakor tudi plačila po nekaterih drugih postavkah, kar pomeni, da je bil izvoz nekaj večji, kakor kaže navedeni znesek). Po drugi strani je uvoz prav tako večji od lanskega, in to za približno 25 milijard. Vse to kaže, da se je obseg zamenjave z inozemstvom povečal za približno 30 odstotkov.

Letni program izvoza je bil realiziran z 51 odstotki. Doseganje gibanje izvoza kaže, da je mogoče letni program izvoza tudi preseči, posebno če upoštevamo ugoden razvoj industrijske proizvodnje, pričakovano dobro kmetijsko letino in okolnost, da je izvoz v drugem polletju večji kakor v prvem. Če bodo pri tem realizirane predpostavke o zmanjšanju uvoza in njegovi stabilizaciji na nižji ravni, kakor je to bilo v prvi polovici leta (lani je bil uvoz v drugem polletju manjši za 12 odstotkov od uvoza v prvem polletju, a v l. 1955 za 7 odstotkov), tedaj bi že v letošnjem letu začeli ustvarjati osnovo za postopno odpravljanje deficita v tekoči plačilni bilanci, kar bi zelo ugodno vplivalo na razvoj gospodarstva v prihodnjem razdobju.

Obseg in struktura investicij

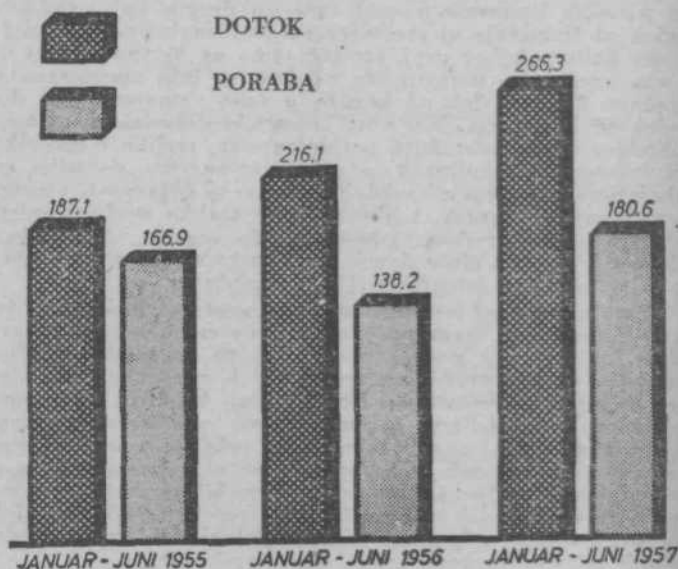
V najtesnejši zvezi s politiko povečanja življenjskega standarda in zaradi ustvarjanja pogojev za skladen razvoj gospodarstva, je družbeni plan določil relativno omejevanje investicijske potrošnje oziroma zadrževanje investicij na ravni, ki je bila dosežena v l. 1955. Zaradi uresničenja teh postavk je plan med drugim določil tudi nadaljnje spremembe v strukturi investicij.

Kaj je značilno za gibanje investicij v prvem polletju? Značilen je visok dotok in povečana potrošnja investicijskih sredstev (glej grafikon). Kakor je mogoče razbrati iz grafikonu, ki je bil izdelan na temelju predhodnih podatkov Narodne banke, je znašal dotok investicijskih sredstev v prvih šestih mesecih 266,3 milijarde din, kar je za približno 50 milijard več kakor v istem razdobju lani. Nadalje se je nadaljevala težnja po hitrejšem porastu sredstev lokalnih skladov in skladov gospodarskih organizacij kakor v istem časovnem razdobju v zadnjih dveh letih.

Skupna potrošnja teh sredstev znaša v prvih šestih mesecih 180,6 milijarde din, kar je za približno 42 milijard ali

DOTOK IN PORABA INVESTICIJ

(v milijardah dinarjev)

31 odstotkov več kakor v ustreznem razdobju lani. V potrošnji investicijskih sredstev pa je prišlo do sprememb v strukturi investicij po viru sredstev: povečal se je tempo potrošnje sredstev za investicije ljudskih odborov, ljudskih republik in gospodarskih organizacij kakor tudi sredstev stanovanjskih skladov, zmanjšala pa se je potrošnja zveznih sredstev. Značilen je počasen tempo potrošnje sredstev splošnega investicijskega sklada (porabljenih je bilo le 21 odstotkov). V primerjavi s planom prav tako zaostaja uporaba sredstev za uvoz opreme. (O ukrepih v zvezi z omejevanjem obsega investicij smo pisali na četrti strani prejšnje številke.)

Pomembno je tudi to, da je prišlo v prvem polletju v skladu s postavkami zveznega družbenega plana do spremembe v strukturi investicij. Te spremembe se kažejo v absolutnem in relativnem povečanju investicij v kmetijstvu, prometu in družbenem standardu. To je videti iz naslednje tabele (v milijardah):

	Januar-maj 1955		Januar-maj 1956		Januar-maj 1957	
Industrija in rudarstvo	63,8	51,5	42,4	58,8	44,5	35,6
Kmetijstvo	5,8	4,7	7,2	6,6	11,1	8,4
Gozdarstvo	1,4	1,1	1,6	1,5	2,2	1,7
Gradbeništvo	4,3	3,5	5	4,5	3,6	2,7
Promet	25,3	20,3	28,4	26	34,3	25,9
Trgovina	6,4	5,1	6	5,5	7,5	5,5
Obrt	1,1	0,9	1	0,9	1,4	1,1
Gospodarstvo skupaj	108,1	86,9	91,6	83,8	104,4	78,9
Negosp. investicije	16,3	13,1	17,7	16,2	27,9	21,1
Skupaj:	124,4	100	109,3	100	132,3	100

Ce vzamemo v celoti, je gibanje investicij ugodno vplivalo na porast splošne gospodarske aktivnosti in gibanja zaposlenosti, ki je naraščala s počasnejšim tempom, kakor je rasla industrijska in gradbena proizvodnja.

Ceprav investicije v prvem polletju letos niso povzročile motenj na tržišču, nas njihova zelo visoka raven, posebno pa raven investicijskih sredstev opozarja na to, da bi mogle, kolikor ne bo njihov porast bolj počasen, dovesti do dviga cen, s tem pa tudi do posledic, ki iz tega izhajajo. Zato bo imelo v prihodnjem razdobju gibanje investicij poseben pomen, ker bo od njega odvisno uspešno izvajanje osnovnih nalog ekonomske politike v letošnjem letu: glede povečanja življenjskega standarda in zmanjšanja deficita plačilne bilance.

Dohodki in potrošnja prebivalstva

Splošna značilnost vseh dohodkov prebivalstva v prvem polletju je, da so bili ustvarjeni na znatno višji ravni kakor v ustreznem razdobju lani. Prav tako so porasli tudi potrošniški krediti, kar je povečalo kupno moč prebivalstva. Skupni dohodki v prvih šestih mesecih lani so znašali 309,6 letos pa 378 milijard din; plačni sklad se je povečal od 152,7 na 184,6 milijarde, socialne dajatve od 54,6 na 60,2, dohodki od prodaje kmetijskih pridelkov od 52,8 na 66,7, od obrti in prevoznih uslug od 12,7 na 15,1 in drugi dohodki od 36,8 na 66,7 milijarde din.

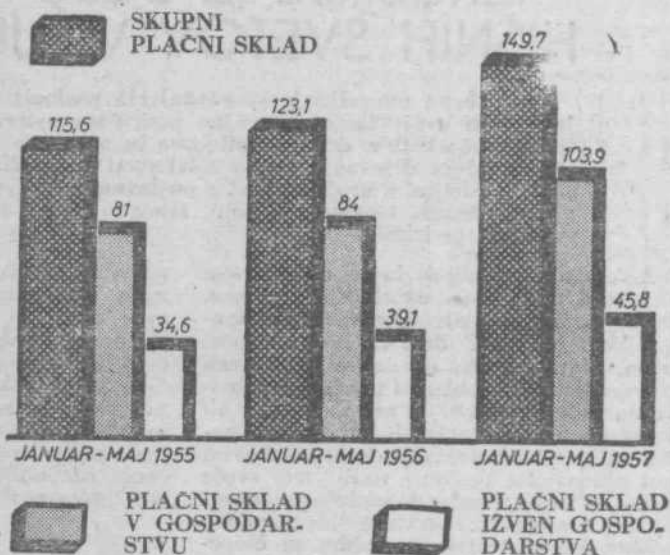
Pomembno je, da je zvišanje plačnega sklada v gospodarstvu nekaj večje kakor v administraciji, to pa pomeni, da se popravlja napaka iz lanskega leta, ko je plačni sklad izven gospodarstva rasel hitreje (glej grafikon). V minulem razdobju so se povečali tudi dohodki vasi, kar je rezultat dejstva, da so bile prodane večje količine kmetijskih pridelkov, a odkupne cene so bile v povprečju za 9 odstotkov višje kakor v prvih šestih mesecih lani. Razen tega plačilo davkov in tako po vaškem prebivalstvu ni bilo v sorazmerju s porastom dohodkov od prodaje kmetijskih pridelkov. Posebno je zaostajalo plačilo davka na dohodek.

V minulem letu se je močno povečala tudi uporaba potrošniških kreditov, ki so za več kakor 11 milijard večji kakor ob koncu lanskega leta.

Porast dohodkov in potrošniških kreditov je dovedel tudi do porasta potrošnje: izdatki prebivalstva za blago in usluge so bili v vsem prvem polletju višji kakor v ustreznem razdobju lani. Če potrošnja prebivalstva ocenjujemo po izdatkih za blago in za usluge (brez naravnih potrošnje vasi in potrošnje v neposredni zamenjavi prebivalstva), je bila ta v prvem polletju višja za 25 %, a s potrošniškimi krediti za približno 27 % v razmerju do istega razdobja lani. Zaradi določenega manjšega zvišanja cen je bil obseg realne potrošnje nekaj nižji. V primerjavi s prvem polletjem v zadnjih dveh letih so bili blagovni in neblagovni izdatki prebivalstva naslednji: izdatki za blago in gostinstvo s potrošniškimi krediti so znašali v razdobju januar-junij l. 1955 242,8 milijarde, izdatki za usluge 27,2 milijarde in drugi neblagovni izdatki (v to

niso vštete davčne dajatve) 6,2 milijarde; do junija lani so znašali izdatki za blago in gostinstvo s potrošniškimi krediti 255,7, a letos 325 milijard din, izdatki za usluge so znašali

PLAČNI SKLAD (v milijardah dinarjev)

lani 29,8, letos pa 34,4, medtem ko so se drugi neblagovni izdatki povečali od 8,5 do junija lanskega leta na 12,8 milijarde, kolikor so znašali v prvih šestih mesecih letos.

Skupna potrošnja delavcev in uslužbencev je bila v prvem polletju s potrošniškimi krediti za 28 odstotkov večja, brez potrošniških kreditov pa za približno 21 odstotkov kakor v ustreznem razdobju lani. Glede na porast življenjskih stroškov je bil dejanski obseg skupne potrošnje delavcev in uslužbencev s potrošniškimi krediti večji za 26, brez kreditov pa za 19 odstotkov. Če pa upoštevamo povečanje zaposlenosti za 7 odstotkov, je bila realna potrošnja delavcev in uslužbencev (brez novih delavcev in uslužbencev) večja za 12 odstotkov, s potrošniškimi krediti pa za približno 19 odstotkov.

Stalne cene industrijskih izdelkov

Pomembno je poudariti, da je v prvem polletju letos kljub znatno večjemu povpraševanju in potrošnji prišlo do povečanja cen le pri kmetijskih pridelkih. Cene industrijskih izdelkov (i prodajnih i proizvodnih) so bile večinoma stalne. Na stabilnost proizvodnih cen v industriji je vsakakor imela določen vpliv tudi trdna raven določenih cen osnovnih surovin in reprodukcijskega materiala.

V prvih šestih mesecih letošnjega leta je prišla močnejša kakor v istem razdobju v dveh zadnjih letih do izraza težnja po povečanju odkupnih cen za kmetijske pridelke. Na to je posebno vplivalo povišanje odkupnih cen za živino, žito in vrtnine, posebno pa živine zaradi povečane notranje potrošnje in izvoza kakor tudi zaradi določenega zmanjšanja živinskega sklada.

Fo normalni letni dinamiki je treba v drugem polletju pričakovati nadaljnji porast denarnih sredstev in potrošnje. Glede na letino v kmetijstvu lahko računamo tudi z bolj dinamičnim povečanjem dohodkov vasi. Vse to terja, da v drugem delu leta pozorno spremljamo druge oblike potrošnje, posebno investicij, posebno če upoštevamo, da bo stopnja porasta industrijske proizvodnje omiljena. Po drugi strani lahko pričakujemo, da bodo večji blagovni skladi iz letošnjega pridelka v kmetijstvu ugodno učinkovali na nadaljnje gibanje cen teh pridelkov.

Opisana gibanja kažejo, da je prišla gospodarska aktivnost v prvem polletju do izraza v povečanju proizvodnje in potrošnje ter v razširitvi zunanjetrgovinske izmenjave. Tudi planska predvidevanja so se večinoma uresničila. To pa prav pomeni, da so bile uspešno ustvarjene osnovne naloge določene z družbenim planom zaradi povečanja življenjskega standarda in delovne storilnosti. V skladu s tem lahko pričakujemo s predpostavko, da bomo opažene pomanjkljivosti uspešno odpravili, da bo razvoj gospodarstva v drugem polletju ugoden. Za to so tudi pogoji.